Arkady_CD_lay010131_16.qks 2/1/01 2:11 PM Page 1

Arkady Gendler
אַרקאַדי גענדלער

My Hometown Soroke
מייַן שטעטעלע סאָראָקע

Yiddish Songs of the Ukraine
ייִדישע לידער
פֿון אוקראַיִנע

Arkady_CD_lay010131_16.qks 2/1/01 2:11 PM Page 2

Arkady Gendler's Song World

by Mark Slobin

The Yiddish folksong had a hard life in the twentieth century. First it fell victim to the urbanization and modernization of east European Jewish life, then to the brutal regimes of Hitler and Stalin. In the United States, its largest refuge area, assimilation, the shock of the Holocaust, and the creation of the State of Israel led to wholesale neglect of a thousand-year tradition of deeply expressive culture.

This is why people like Arkady Gendler are so valuable. He comes from a generation that grew up in the twilight of the Yiddish song, where there was still enough cultural radiance to sink into one's skin. He learned many songs as part of an energetic youth group that not just inherited a tradition, but worked on creating a generational repertoire ranging from political to pop. He knew people who wrote their own songs, which his circle used as a thread to guide them

קאַרטאָפֿליעס
(פֿון זעליק בערדיטשעווער)

פֿרייען זיך איז גיט, פֿרייען זיך איז גיט,
לאָמיר זיך פֿאַרגעסן כאָטש אויף איין מיניט!

פֿעטער-לעבן איז אַ קאַסן
הערט ניט אויף אונדז קנייַפּן, שמייַסן
נעמט אַ גלעזל, טרינקט לחיים
לאָמיר אַלע אין איינעם שרייַען:

האָלט דעם זאַק און שיט קאַרטאָפֿליעס
זאָלן ציטערן די טאָפֿליעס
ווער די טאָפֿליעס האָט צעבראָכן
זאָל קאַרטאָפֿליעס שיילן, קאָכן
קאַרטאָפֿליעס שיילן, קנישעס מאַכן, וועלן מיר
עסן טרינקען לאַכן, העי העי העי העי העי!
פֿרייען זיך איז גיט...

ווערן הערצער פֿיל מיט שנאת,
אַלטע ווייַבער זאָגן קינות
יונגע אויגן שיסן, בליצן,
לאָמיר אויך ניט ליידיק זיצן
האָלט דעם זאַק...

גייען צרות, קומען ליידן,
און די שימחות מיט די פֿריידן
אייַנגעווייקט אין בלוט און טרערן,
לאָמיר גלעזלעך איבערקערן
האָלט דעם זאַק...

אונדזער לעבן, ווי נאָך אַ רעגן
אויף בעסאַראַבער רויע וועגן
יעדער כאַקרענען און זאָרגן,
בעסער קויסענען ביז מאָרגן
האָלט דעם זאַק...

ווער קען ציילן, ווער קען מעסטן
יוגנט-צאָרן און פּראָטעסטן
העי בחורימלעך און מיידן,
קומט פֿאַרטרינקען אייַער ליידן
האָלט דעם זאַק...

Kartoflyes
(fun Zelik Berditshever)

Freyen zikh iz git, freyen zikh iz git,
Lomir zikh fargesn khotsh oyf eyn minit!

Feter-Lebn iz a kasn
Hert nit oyf undz knaypn, shmaysn
Nemt a glezl, trinkt lekhayim
Lomir ale in eynem shrayen:

Holt dem zak un shit kartoflyes
Zoln tsitern di toflyes
Ver di toflyes hot tsebrokhn
Zol kartoflyes sheyln, kokhn
Kartoflyes sheyln, knishes makhn, veln mir
esn trinken lakhn, Hey hey hey hey hey!
Freyen zikh iz git...

Vern hertser fil mit sines,
Alte vayber zogn kines
Yinge oygn shisn, blitsn,
Lomir oykh nit leydik zitsn
Holt dem zak...

Geyen tsures, kumen leydn,
Un di simkhes mit di freydn
Ayngeveykt in blut un trern,
Lomir glezlekh iberkern
Holt dem zak...

Undzer lebn, vi nokh a regn
Oyf besaraber roye vegn
Yeder khakrenen un zorgn,
Beser koysenen biz morgn
Holt dem zak...

Ver ken tseyln, ver ken mestn
Yugnt-tsorn un protestn
Hey, bokhurimlekh un meydn,
Kumt fartrinken ayer leydn
Holt dem zak...

Potatoes
(by Zelik Berditshever)

track **1**

It's good to get happy, it's good to get happy,
Let's forget ourselves, if only for a minute!

Old Man Life is a grouch
Never stops nipping & whipping us
Take a little glass & drink lekhayim
Everybody shout together:

Grab the sack & pour potatoes
Till the dishes start to tremble
Anyone who breaks the dishes
Has to peel & cook potatoes
Peel potatoes, cook the knishes, we'll
eat drink & be merry, Hey hey hey hey hey!
It's good to get happy...

Hearts grow full of bitter grudges
Old wives lament Jewish sorrow
Young eyes flash lightning
Let's not just sit there idle
Grab the sack...

Worries go, troubles come,
So do the good times & joys
Though we're soaked in blood & tears,
Let's tilt the glasses bottoms up
Grab the sack...

Our lives are like muddy
Bessarabian streets after a storm:
Everybody wondering, warning;
Better to get soused till morning
Grab the sack...

Who can count, who can measure
Youth's rages & protests
Hey, dear boys & girls,
Come drink away your trouble
Grab the sack...

through the labyrinth of modernity and dislocation.

The Yiddish song was always an eclectic collection of inspired moments of feeling, selected and shaped over the centuries. In the Renaissance and the early modern era, folksingers would adapt the touching or lurid ballads and lullabies of their gentile neighbors to suit a Jewish community's feelings. Many, many songs are about love and crisis, arising out of a young people's set of sensibilities. In modern times, poets and teachers wrote folk-like texts and tunes that filtered into mass consciousness with amazing speed, spreading through Jewish networks across huge swaths of eastern European countryside and cities. In no time flat, they became beloved "folksongs." With Arkady Gendler's repertoire, we can see how this process of folklorization and memory continued well into the twentieth century.

Arkady Gendler can stand in for a whole class of Yiddish folksingers who were very aware of their role as learners and transmitters. Not just naive "culture carriers," they

אַז אַ ייִד איז אַ סוחר
(פֿון זעליק בערדיטשעווער)

אַז אַ ייִד איז אַ סוחר,
אַ מעקלער אַ מאָל אויך ער
קויפֿט אַ מאָל אַ זעקעלע בײַ אַ גוי,
זינגט ער זיך אַזוי:
– פֿון מײַנע קאָנטעס, ציין אויף באָנטעס
מעג איך שוין אויפֿהענגען...
פּרײַזן פֿאַלן, געזעצן קנאַלן,
דאָס מיסחר אומצוברענגען
פֿון די פּרײַזן, ווער קען זיך ווײַזן,
ווי עס פּאַסט פֿאַר לײַט?...
כ'שווער בײַ אַלעס, אַז דער דלות,
פֿײַפֿט שוין פֿון אַ צײַט.
יאַם פּאַם טיריראַם...

אַז אַ ייִד איז אַ קרעמער
זינגט ער זיך אַזאַ מין זעמער:
– משה יונע, אַ ווױלער קונה,
קויפֿן וויל ער ביליג...
און ביז מאָרגן וויל ער באָרגן–
זיכער איז דער סילוק
פֿון די טובֿות ווערן חובֿות,
ליידיג ווערן ראַפֿטן...
און די מיידן, ווי אויף הייוון,
וואַקסן אָן אַ קאַפֿטן!
יאַם פּאַם טיריראַם...

Az a yid iz a soykher
(fun Zelik Berditshever)

Az a yid iz a soykher,
Amekler a mol oykh er,
Koyft a mol a zekele bay a goy,
Zingt er zikh azoy:
—Fun mayne kontes, tseyn oyf bontes
Meg ikh shoyn oyfhengen...
Prayzn faln, gezetsn knaln,
Dos miskher umtsubrengen
Fun di prayzn, ver ken zikh vayzn,
Vi es past far layt?...
Kh'shver bay ales, az der dales,
Fayft shoyn fun a tsayt.
Yam pam tiriram...

Az a yid iz a kremer
Zingt er zikh aza min zemer:
—Moyshe Yoyne, a voyler koyne,
Koyfn vil er bilig...
Un biz morgn vil er borgn—
Zikher iz der silek
Fun di toyves vern khoyves,
Leydig vern raftn...
Un di meydn, vi oyf heyvn,
Vaksn on a kaftn!
Yam pam tiriram...

When a Jew Has a Business
(by Zelik Berditshever)

track 2

When a Jew has a business,
& makes a deal or two
If he buys a little something from a non-Jew,
He sings to himself like this:
—From my bank-account, I should pull teeth
& hang them on the wall...
Down go the prices, pop goes the law,
& drives away my business
As prices go, who can know
What the right thing is?
I swear by everything, poverty
Has never given a damn for anyone!
Yam pam tiriram...

If a Jew keeps a shop
He sings to himself this little tune:
Moyshe-Yoyne, a fine customer,
He wants to buy cheap...
& till tomorrow he wants to borrow—
Payment will be sure.
Good deeds get you into debt,
& pockets go empty...
& my daughters grow as if with yeast,
Without a dress among them!
Yam pam tiriram...

שיק מיר אַ שטראַל
(מחבר אומבאַקאַנט)

שטיי איך אונטער ריזיקע באַלקאָנען
עס הילכט אָפּ צו מיר קלאַווירן-שפּיל
אַרום מיר שטייען מיליאָנען
מענטשן וואָס לײַדן פֿיל.
נעמט מיך אָן פֿאַר דעם פֿאָלק דער צאָרן
פֿון די אַלע וואָס לײַדן אָט-אָ-דאָ
פֿון אַלע זײַטן, פֿון אַלע צײַטן

Shik mir a shtral
(Mekhaber umbakant)

Shtey ikh unter rizike balkonen
Es hilkht op tsu mir klavirn-shpil
Arum mir shteyen milionen
Mentshn vos laydn fil.
Nemt mikh on far dem folk der tsorn
Fun di ale vos laydn ot-o-do
Fun ale vaytn, fun ale tsaytn

Send Me a Ray of Light
(Author Unknown)

track 3

I'm standing under huge balconies
From far away I hear a piano play
Around me stand millions
Of human beings filled with pain.
I'm seized by the fury of the people
Of all those who suffer here
And from all sides, all the time

were rather "organic intellectuals," very sensitive to their community's needs and aspirations. Due to the good fortune of his survival and longevity, Gendler is carrying out his role in the revivified and newly energetic Jewish community in which he lives, one of a whole set of cities where Yiddish culture has amazed us all by its ability to spring up like grass after the heavy feet of history have traipsed past. With his trip to the United States in 2000 and the issuing of this album, Arkady Gendler has enriched us all with his legacy of songs.

Notes on Bessarabia

by Michael Alpert

The Moldavian town of Soroki, birthplace of Arkady Gendler, belongs to the region known historically as Bessarabia. Known in Romanian as Soroca, and in Yiddish as Soroke, this former shtetl is located on the west bank of the Dniester River, 133 kilometers northwest of the Moldovan capital of Chisinau (Keshenev). In 1930, Soroki had a Jewish popula-

הערט מען שפּילן דעם טאַנגאָ:

שיק מיר אַ שטראַל,
וואָס זאָל באַלײַכטן מײַנע וועגן
צוטרײַב דעם ווינט, וואָס ער באַשעוועט אַנטקעגן
שיק מיר די זון זי זאָל אויסטריקענען די טרערן
וואָס יאָרן פֿיל, זיי פֿליסן שטיל,
און קענען ניט אויפֿהערן.

מיך געטרייסן האָט ער, אַז ער וועט קומען
שוין לאַנג אַז ער אַוועק איז אין דער שלאַכט
געגעבן האָט ער מיר אַ בינטל בלומען
און מיר געהייסן: וואַרט!
און אַזוי שטיי איך שוין טעג און יאָרן
מיט די בלומען וואַרט איך אָט־אָ־דאָ
וועמען איך באַגעגן, לויף איך אַנטקעגן
זינגט מיר יעדער דעם טאַנגאָ:
שיק מיר אַ שטראַל...

ברעכן מיך די פֿיס פֿון טראָטואַרן
און אויך פֿון דעם הינגער וואָס מיך שוואַכט
שלאָף איך אויף די בענק פֿון בולוואַרן
אין אַ ווינטער טריבער נאַכט
קען געוויס דער פּאָליצײַ ניט לײַדן
וואָס איך קוועטש די ברעטלעך אָט־אָ־דאָ
דאַן מיט זײַן שטעקן טוט ער מיך וועקן
זינג איך אים דעם טאַנגאָ:
שיק מיר אַ שטראַל...

נאַכטיקע לידער
(ווערטער: הערץ ריווקין; מוזיק: אומבאַקאַנט)

נאַכטיקע לידער פֿון שכנישן דאָרף
פֿאַרבלאָנדזען איינמאָל צו מײַן גאַניק
זיי לעשן מײַן טרויער, זיי שטילן מײַן אומעט
און פֿליסן, ווי זאַפֿטיקער האָניק

נאַכט איז אין שטעטל, די לופֿט אַזוי קיל
ווער דאַרף איצט דער מאַמעס געלעגער?
איז וואָס אַז ס'איז איינס, איז וואָס אַז ס'איז צוויי,
איז וואָס אַז ס'איז דרײַ שוין דער זייגער?

Hert men shpiln dem tango:

Shik mir a shtral,
Vos zol balaykhtn mayne vegn
Tsutrayb dem vint, vos er bashevet antkegn
Shik mir di zun zi zol oystrikenen di trern
Vos yorn fil, zey flisn shtil,
Un kenen nit oyfhern.

Mikh getreysn hot er, az er vet kumen
Shoyn lang az er avek iz in der shlakht
Gegebn hot er mir a bintl blumen
Un mir geheysn: Vart!
Un azoy shtey ikh shoyn teg un yorn
Mit di blumen vart ikh ot-o-do
Vemen ikh bagegn, loyf ikh antkegn
Zingt mir yeder dem tango:
Shik mir a shtral...

Brekhn mikh di fis fun trotuarn
Un oykh fun dem hinger vos mikh shvakht
Shlof ikh oyf di benk fun bulvarn
In a vinter triber nakht
Ken gevis der politsay nit laydn
Vos ikh kvetsh di bretlekh ot-o-do
Dan mit zayn shtekn tut er mikh vekn
Zing ikh im dem tango:
Shik mir a shtral...

Nakhtike lider
(Verter: Herts Rivkin; Muzik: umbakant)

Nakhtike lider fun skheynishn dorf
Farblondzhen eynmol tsu mayn ganik
Zey leshn mayn troyer, zey shtiln mayn umet
Un flisn, vi zaftiker honik

Nakht iz in shtetl, di luft azoy kil
Ver darf yetst der mames geleger?
Iz vos az s'iz eyns, iz vos az s'iz tsvey,
Iz vos az s'iz dray shoyn der zeyger?

You can hear this tango:

Send me a ray
To light my path
Drive away the wind that howls in my face
Send the sun to dry my tears
That have flown silently for years,
& cannot stop

He reassured me that he would come
Now he's been gone so long in battle
He gave me a little bunch of flowers
& told me: Wait!
& so I've stood here for days & years
With my flowers I wait right here
Whoever comes my way, I run to them
They all sing me this tango:
Send me a ray...

My feet are killing me from the sidewalks
& I'm faint with hunger
I sleep on the boulevard benches
In the dreary winter night
Of course the policeman can't stand the way
I cling to the narrow boards in this one spot
So when he wakes me up with his stick
I sing him this tango:
Send me a ray...

track 4

Night Songs
(Lyric: Herts Rivkin; Music: Unknown)

Night songs from neighboring villages
Come drifting at times to my balcony
They quench my sorrow, quiet my loneliness,
& flow like rich honey

It's night in the shtetl, the air is so cool
Who needs mama's bed now?
So what if it's one, so what if it's two,
So what if it's three in the morning?

tion of 5,452, constituting 36% of the total population.

The Dniester River, which currently forms the border between

> ***Mangers Tsavoe***
>
> ***"This song was written by Manger about himself and his close friends; therefore the lyrics are not in his collected songs. Even so, this is certainly a Manger song, which I heard from my sister and brother-in-law, who were friends with Manger."***

Moldova and Ukraine, has for centuries constituted both a political and cultural frontier between neighboring worlds: Balkan and

אַ וועלט אויסגעוואַנדערט די האָר זענען גרוי
אַהיים אומגעקערט זיך אַ מידער
און ווידער דערגרייכן צום גאַניק דעם אַלטן
אַמאָליקע, דאָרפֿישע לידער

מאַנגערס צאַוואָע
(צוגעשריבן צו איציק מאַנגערן)

אין דעם שענקל ווי כ'פֿלעג טרינקען
דאָרט באַערדן זאָלט איר מיך
און אַ פֿולן פֿאַס מיט בראָנפֿן
זאָלט איר אַוועקשטעלן פֿאַר מיר

ניט קיין גלעקער זאָלן קלינגען
ווען באַערדן וועל איך זײַן
נאָר מיט בעכער זאָלט איר קלינגען
און באַגיסן מיך מיט ווײַן

ליגן וועל איך אויסגעצויגן
מיט די פֿיס צו דער וואַנט
און אַ בעכער פֿול מיט בראָנפֿן
זאָלט איר מיר געבן אין מײַן האַנט

קריץ ניט אויס אויף מײַן מצבה
פֿון יענע יאָרן, ווער און וואָס
קריץ נאָר ויס מיט גרויסע אויסיעס
אַז מאַנגער האָט ליב געהאַט דעם כּוס!

שלום עליכם
(פֿון שלום בערענשטיי)

אוי שלום עליכם מלאכים מײַנע
שלום עליכם מלאכים פֿײַנע
שלום עליכם ווײַב און קינד
שבת קודש איז אַצינד.
שלום עליכם גוטע פֿרײַנט
שבת קודש איז דאָך הײַנט
שלום עליכם, זיידעס באָבעס
שלום עליכם, אַ גוט שבת!

אַ גאַנצע וואָך, ווי נאָר אַ לאָך,

A velt oysgevandert di hor zenen groy
Aheym umgekert zikh a mider
Un vider dergreykhn tsum ganik dem altn
Amolike, dorfishe lider

Mangers Tsavoe
(Tsugeshribn tsu Itsik Mangern)

In dem shenkl vi kh'fleg trinken
Dort baerdn zolt ir mikh
Un a fuln fas mit bronfn
Zolt ir avekshteln far mir

Nit keyn gleker zoln klingen
Ven baerdn vel ikh zayn
Nor mit bekher zolt ir klingen
Un bagisn mikh mit vayn

Lign vel ikh oysgetsoygn
Mit di fis tsu der vant
Un a bekher ful mit bronfn
Zolt ir mir gebn in mayn hant

Krits nit oys oyf mayn matseyve
Fun yene yorn, ver un vos
Krits nor oys mit groyse oysyes,
Az Manger hot lib gehat dem kos!

Sholem aleykhem
(fun Sholem Berenstein)

Oy sholem aleykhem malokhim mayne,
Sholem aleykhem malokhim fayne,
Sholem aleykhem vayb un kind,
Shabes koydesh iz atsind.
Sholem aleykhem gute fraynt,
Shabes koydesh iz dokh haynt,
Sholem aleykhem, zeydes bobes,
Sholem aleykhem, a gut shabes!

A gantse vokh, vi nor a lokh,

A whole world wandered, my hair gone grey,
Wearily I've headed home
& once again they reach the old balcony,
Village songs from long ago

track 5

Manger's Testament
(Attributed to Itsik Manger)

At the pub I used to drink in,
That's where you should bury me
With a barrel full of whisky
Standing right in front of me

There's no need for bells to ring out
When you come to bury me
Only make your glasses ring
& douse me with burgundy

I will lie there stretched out
With my feet against the wall
Put a tumbler full of whisky
In my hand, that's all

Don't carve out upon my tombstone
All those dates, the wheres & whos
Just carve out in great big letters
That Manger used to love his glass!

track 6

Peace to You
(by Sholem Berenstein)

Oy peace to you, angels mine
Peace to you, angels fine
Peace to you, wife & child
It's the holy sabbath now.
Peace to you, good friends
It's the holy sabbath tonight.
Peace to you, grandparents
Peace to all & a good sabbath!

All week long, just like a beggar,

East Slavic, Romanian and Ukrainian, Ottoman and Russian. Since the 17th century, a varied population of Moldavians, Ukrainians, Russians, Ashkenazic and Sephardic Jews, Greeks, Roma (Gypsies), Germans and others has contributed to the region's vibrant interplay of cultural forms, producing a "border culture" somewhat comparable to that of the US-Mexican frontier.

Bessarabia's first Jewish inhabitants were non-Ashkenazic, probably coming via Byzantium. The area was under Ottoman control from the 16th-18th centuries. Russia wrested full control of the region by 1812, opening the area to a further influx of Jews, and making it part of the Jewish Pale of Settlement. Bessarabia became one of the most significant centers of Jewish population in Eastern Europe, with its own Yiddish dialect (the so-called "tote-mome lushn"), as well as specific culinary and musical traditions.

At the end of the First World War, Bessarabia was ceded to Romania, remaining part of that country until 1940, when it was annexed

לויפֿט דאָס ייִדעלע אום אומעטום
ער לויפֿט, ער יאָגט, דייַגעס טראָגט
נאָר ער ווערט גאָר קיינמאָל ניט מיד
טרינקען און עסן האָט ער פֿאַרגעסן
ער ציעט פֿון זיך אַרויס די קליי
שבת פֿריילעך ווערט ער אַ מלך
און קנאַקט דעם שלום עליכם
ווי אַ סאָלאָוויי
אוי שלום עליכם...

די הוידלקע
(פֿון אַרקאַדי גענדלער)

ס׳פֿאַרגייט שוין דער טאָג
און דער רבי שטייט אויף,
פֿון חדר פֿאַרשליסט ער די טיר.
איך פֿלי, ווי אַ פֿייַל פֿון דעם בויגן אַהיים
די הוידלקע וואַרט דאָרט אויף מיר.
זי הייבט מיך אין לופֿט און וואַרפֿט מיך אַראָפּ,
ס׳פֿאַרכאַפּט אַזש דער אָטעם,
ס׳פֿאַרדרייט זיך דער קאָפּ.
אַהער, אַהין, אַהער, אַהין,
עס איז אַ מחיה זיך הוידלען און פֿליען.
אַהין, אַהער, אַהין, אַהער,
די אַרבעט איז גאָרניט צו שווער.

פֿאַרגאַנגען די קינדהייַט, דער חלום אַוועק,
דאָס לעבן פֿאַרכאַפּט מיך אין שטראָם
עס האָט מיך געטריבן אויף שנייִקע בערג
געטריבן אין שטורמישן ים.
געטריבן דורך פֿייַער און רעגן פֿון בלייַ,
די הוידלקע האַלט מיך געשפּאַנט סייַ ווי סייַ
אַהער, אַהין, אַהער, אַהין,
דער וועלט-טומל זשומעט אין קאָפּ ווי אַ בין,
אַהין, אַהער, אַהין, אַהער,
עס ווערט שוין דאָס לעבן צו שווער.

עס האָט זיך דער פֿרילינג צעבליעט און פֿאַרוועלקט
דער זומער געענדיקט פֿאַר מיר.
עס בלאָזן שוין האַרבסטיקע ווינטן אין פֿעלד

Loyft dos yidele um umetum
Er loyft, er yogt, dayges trogt,
Nor er vert gor keynmol nit mid
Trinken un esn hot er fargesn
Er tsiet fun zikh aroys di kley
Shabes freylekh vert er a meylekh
Un knakt dem sholem aleikhem
Vi a solovey
Oy sholem aleykhem...

Di Hoydleke
(fun Arkady Gendler)

S'fargeyt shoyn der tog
Un der rebbe shteyt oyf,
Fun kheyder farshlist er di tir.
Ikh fli, vi a fayl fun dem boygn aheym
Di hoydlke vart dort oyf mir.
Zi heybt mikh in luft un varft mikh arop,
S'farkhapt azsh der otem,
S'fardreyt zikh der kop.
Aher, ahin, aher, ahin,
Es iz a mekhayah zikh hoydlen un flien.
Ahin, aher, ahin, aher,
Di arbet iz gornit tsu shver.

Fargangen di kindhayt, der kholem avek,
Dos lebn farkhapt mikh in shtrom
Es hot mikh getribn oyf shneyike berg
Getribn in shturmishn yam.
Getribn durkh fayer un regn fun blay,
Di hoydlke halt mikh geshpant say vi say
Aher, ahin, aher, ahin,
Der velt-tuml zshumet in kop vi a bin,
Ahin, aher, ahin, aher,
Es vert shoyn dos lebn tsu shver.

Es hot zikh der friling tsebliet un farvelkt
Der zumer geendikt far mir.
Es blozn shoyn harbstike vintn in feld

The poor Jew runs here there & everywhere
He runs, he chases, he bears his sorrows
But never gets a bit tired
He's forgotten to drink or eat
He draws the very marrow from himself
On the joyful sabbath he becomes a king
& warbles out the "Sholem aleikhem"
Like a nightingale:
Oy peace to you...

track 7

The Swing
(by Arkady Gendler)

The day's finally done
& the rebbe stands up,
He locks up the kheyder door.
I fly home like an arrow from the bow,
My little swing waits for me there.
It lifts me in air & tosses me up,
My breath's taken away,
My head spins like a top,
This way, that way, this way, that way,
It's such a pleasure to swing & fly,
That way, this way, that way, this way,
It's never too much work for me.

My childhood over, the dream long gone,
Life caught me up in its flood.
It's driven me up to snowy peaks,
Driven me through stormy seas.
Driven through fire & leaden rain,
My little swing holds me despite the strain
That way, this way, that way, this way,
The world's noise abuzz in my head like a bee,
This way, that way, this way, that way,
Life soon became too much for me.

Springtime has blossomed & withered away,
Summer is over for me.
Already the autumn winds blow in the fields,

by the Soviet Union. In 1941, Romania, allied with Nazi Germany, invaded the Soviet Union and was given control over Bessarabia, Bucovina, and the adjacent region of Transnistria in

> ***Ele-Bele!***
>
> ***"Ele-Bele is a fight - ing word, that the Jew uses to pick a fight with poverty."***

Ukraine. Ghettos and concentration camps under joint Romanian-German control were established in Transnistria, where the majority of Bessarabian and Bucovinan Jews perished. As elsewhere in Eastern Europe, some Bessarabian Jews—among them Arkady Gendler—fled deeper into the Soviet Union, escaping the direct impact of the Nazi Holocaust, joining the Red Army or working under harsh conditions as part of the Soviet war effort. At the end of WWII, some of these Jews returned to their home regions, now in the western USSR.

עס קלאָפּט שוין דער ווינטער אין טיר.
און נאָר אָן אַן אָפּשטעל די הוידלקע פֿליעט,
זי ווערט גאָרניט אַלט און זי ווערט גאָרניט מיד.
אַרויף, אַראָפּ, אַרויף, אַראָפּ,
די הוידלקע האַלט מיך און לאָזט מיר ניט אָפּ.
אַראָפּ, אַרויף, אַראָפּ, אַרויף,
צום הוידלען זיך קומט ניט קיין סאָף.

Es klopt shoyn der vinter in tir.
Un nor on an opshtel di hoydlke fliet,
Zi vert gornit alt un zi vert gornit mid.
Aroyf, arop, aroyf, arop,
Di hoydlke halt mikh un lozt mir nit op.
Arop, aroyf, arop, aroyf,
Tsum hoydlen zikh kumt nit kayn sof.

Winter knocks at the door.
And still without stopping my little swing flies,
It never gets old & it never gets tired.
Up, & down, & up, & down,
My little swing holds me & won't let me drop,
Down, & up, & down, & up,
Swinging never stops.

עלע-בעלע!
(פֿון זעליק בערדיטשעווער)

ווילסטו שאָף און רינדער? – האָב איך!
פֿייגל ג-טס אַ ווינדער? – האָב איך!
שאָף און רינדער – ס'ווייַב און קינדער
און זייער זינגען ג-טס אַ ווינדער, עלע-בעלע!

געפֿעלט דאָס אים אַוודאי, רייץ איך אים און יאַדע:
עלע-בעלע, דלות, דלות,
דו האָסט גאָרניט, איך האָב אַלעס
ווער צוזעצן און ווער צושפּרינגען,
וועל איך דווקא לידער זינגען, עלע-בעלע!

ווילסטו אַ שנירל פּערל? – האָב איך!
ווילסטו אַ בריליאַנטל? – האָב איך!
מייַן עלצטע שניר זי הייסט דאָך פּערל,
אַ העכט בריליאַנטל איז איר בערל, עלע-בעלע!
געפֿעלט דאָס אים אַוודאי...

ווילסטו מיליאָנען? – האָב איך!
ווילסטו גראַמאָפֿאָנען? – האָב איך!
יעדעס קינד איז ווערט מיליאָנען
און זייער שפּילן גראַמאָפֿאָנען, עלע-בעלע!
געפֿעלט דאָס אים אַוודאי....

Ele-bele!
(fun Zelik Berditshever)

Vilstu shof un rinder?—Hob ikh!
Feygl g-ts a vinder?—Hob ikh!
Shof un rinder—s'vayb un kinder
Un zeyer zingen g-ts a vinder, ele-bele!

Gefelt dos im avade, reyts ikh im un yade:
Ele-bele, dales, dales,
Du host gornit, ikh hob ales
Ver tsuzetsn un ver tsushpringen,
Vel ikh davke lider zingen, ele-bele!

Vilstu a shnirl perl?—Hob ikh!
Vilstu a briliantl?—Hob ikh!
Mayn eltste shnir zi heyst dokh Perl,
A hekht briliantl iz ir Berl, ele-bele!
Gefelt dos im avade...

Vilstu milionen?—Hob ikh!
Vilstu gramofonen?—Hob ikh!
Yedes kind iz vert milionen
Un zeyer shpiln gramofonen, ele-bele!
Gefelt dos im avade...

Ele-bele! [So There!]
(by Zelik Berditshever)

track 8

You want flocks & herds?—I've got 'em!
G-d's wondrous birds?—I've got 'em!
For flocks & herds—wife & children,
& their singing is G-d's wonder, so there!

Sure he likes it when I tease & taunt him:
So there, Poverty,
You get nothing, I take all,
Who's to sit & who's to spring,
Wouldn't you know I'm gonna sing, so there!

You want a string of pearls?—I've got it!
You want a brilliant diamond?—I've got it!
My eldest daughter-in-law is named Pearl,
Big-time brilliant is her Berl, so there!
Sure he likes it...

You want millions?—I've got 'em!
You want gramophones?—I've got 'em!
Each child is worth millions,
Their play is my gramophone music, so there!
Sure he likes it...

ווען מיר זענען צום רעבן געקומען
(פֿאָלקסליד)

ווען מיר זענען צום רעבן געפֿאָרן,
אוי, וויי, צום רעבן געפֿאָרן
האָט ער אונדז געווינטשעוועט אויף לאַנגע יאָרן,
אוי, לאַ-באַ-באַ-באַ-בייַ

Ven mir zenen tsum rebn geforn
(Folkslid)

Ven mir zenen tsum rebn geforn,
Oy, vey, tsum rebn geforn
Hot er undz gevintshevet oyf lange yorn,
Oy, la-ba-ba-ba-bay

When We Went To See the Rebbe
(Traditional)

track 9

When we went to see the Rebbe,
Oy, vey, to see the Rebbe
He gave us good wishes for a long life,
Oy, la-ba-ba-ba-bay

Others, like Arkady, remained or moved within the interior of the country, settling in cities like Zaporozhye (in eastern Ukraine), Kiev, or Moscow.

In the period between the two world wars, Jewish cultural life thrived in Bessarabia and throughout Romania, despite increasingly anti-Semitic government policies. Yiddish poetry and prose enjoyed a particular flowering in the towns and cities of Bessarabia and Bucovina, where the Yiddish-speaking population was concentrated. Yiddish education and creativity blossomed in large cities like Cernauti (Chernovitz) as well as in small towns like Soroki, where folk poet/songwriters like Arkady Gendler's friend Zelik Berditshever poignantly depicted and commented on the world of ordinary Jews. Both personal and universal, romantic and biting, this is a repertoire remembered and carried on today by a mere handful of Yiddishist singers (and their descendants) in the former Soviet Union, North America and Israel, among them Gendler and Yiddish poet/songwriter Bella

און ווען מיר זענען צום רעבן געקומען,
אוי, וויי, צום רעבן געקומען
האָט ער באַ אונדז די האַנט גענומען, אוי...

אָבער די דײַטשן – ניין, ניין, ניין
זיי קענען גאָרניט פֿריילעך זײַן, זײַן, זײַן
עס ציטערן די גלידער פֿאַר אונדזערע ברידער
זיי קענען גאָרניט פֿריילעך זײַן,
אָבער מיר, לייבעדיק און לוסטיק און ברייט-ברוסטיק
העפּען און זינגען און טאַנצן און שפּרינגען
אַ זופּ פֿון אַ כּוסה, אַ מוצה אַ גרויסע
אוי, ווי קען נאָך בעסער זײַן

אָבער מיר תּלמידימלעך, דעם רעבנס חסידים,
אוי, וויי, דעם רעבנס חסידים
באַ אונדז גייט אַלעס צו אין פֿרידן, אוי...
אָבער אונדזערע כּשרע ווײַבלעך,
אוי, וויי, כּשרע ווײַבלעך
גיבן אונדז עסן געבראָטענע טײַבלעך, אוי...
אָבער די דײַטשן...

פּורים ליד
(פֿאָלקסליד)

שיןשנת יעקב
צהלה ישמחה
בראותם יחד
תּכלת מרדכי

המן האָט געוואָלט די ייִדן אומברענגען
האָט מען אים געטאָן אַליין אויפֿהענגען
עס איז געווען אַ גרויסע צרה
המן איז געוואָרן די כּפּרה

שושנת יעקב...

פֿאַר אַמאָליקע יסורים
האָבן מיר הײַנט דעם יום-טובֿ פּורים
מיר פֿײַערן אים מיט אַ גרויסן רעש
מע וועט פֿאַרבײַסן מיט אַ המן-טאַש
שושנת יעקב...

Un ven mir zenen tsum rebn gekumen,
Oy, vey, tsum rebn gekumen
Hot er ba undz di hant genumen, oy...

Ober di daytshn—neyn, neyn, neyn
Zey kenen gornit freylekh zayn, zayn, zayn
Es tsitern di glider far undzere brider
Zey kenen gornit freylekh zayn,
Ober mir, leybedik un lustik un breyt-brustik
Hefen un zingen un tantsn un shpringen
A zup fun a koyse, a moytse a groyse
Oy, vi ken nokh beser zayn

Ober mir talmidimlekh, dem rebns khasidim,
Oy, vey, dem rebns khasidim
Ba undz geyt ales tsu in fridn, oy...
Ober undzere koshere vayblekh,
Oy, vey, koshere vayblekh
Gibn undz esn gebrotene tayblekh, oy...
Ober di daytshn...

Purim lid
(Folkslid)

Shoyshanakh Yakov
Tsahala yisamekha
Birosam yakhad
Tekheles Mordekhay

Haman hot gevolt di yidn umbrengen
Hot men im geton aleyn oyfhengen
Es iz geven a groyse tsore
Haman iz gevorn di kapore

Shoyshanakh Yakov...

Far amolike yesurim
Hobn mir haynt dem yontev Purim
Mir frayen im mit a groyse rash
Me vet farbaysn mit a hamantash
Shoyshanakh Yakov...

& when we came to see the Rebbe,
Oy, vey, to see the Rebbe
He took us by the hands, oy...

But the secular Jews, no, no, no
They don't know how to have a good time
Our limbs tremble for our brothers
They don't know how to have a good time
But we, lively & cheerful & broad-chested
Skip & sing & dance & spring
A sip from a goblet, a great pleasure
Oy, what could be better

But to us little Talmudim, the Rebbe's Chasidim,
Oy, vey, the Rebbe's Chasidim
With us everything melts into joy, oy...
What's more our good little kosher wives,
Oy, vey, kosher wives
Feed us nice little roasted doves, oy...
But the secular Jews...

track 10

Purim Song
(Traditional)

The rose of Jacob
Was radiant & joyful
When the people saw
Mordechai dressed in purple

Haman tried to drive away the Jews
But he himself was hanged with a noose
There was a terrible trouble & then
Haman became the sacrificial chicken

The rose of Jacob...

Because of this ancient suffering
Today we have the Purim holiday
We celebrate it with a great big bash
And for dessert we'll eat a hamentash
The rose of Jacob...

Arkady_CD_lay010131_16.qks 2/1/01 2:11 PM Page 16

Gottesman of New York. May that legacy issue forth from this recording and be embraced by further generations worldwide.

Ele-bele, dales, dales: Up yours, poverty! Di host gurnit, ikh hob ales...You have nothing, I've got it all...

Notes & Thanks

by Jeanette Lewicki

This translation is an attempt to convey some of the meaning, & a hint of the poetry, of the Yiddish songs Arkady Gendler presented in March, 2000 at the 15th annual Jewish Music Festival, a project of the Berkeley Richmond Jewish Community Center.

The translation owes a huge debt to the generous wit of Michael Alpert, who corrected flaws, traced idioms, & smoothed out the English. Any remaining dishevelment is, of course, the translator's.

Arkady Gendler speaks no English; he wrote out the lyrics for us in longhand Yiddish. At times he sings something different from

פּורים פּורים פּורים
(פֿאָלקסליד)

אוי פּורים פּורים פּורים
אַ יעדערער האָט אים ליב
קבצנים און גבֿירים
עס איז אַ פֿרייד אין שטיב
מע כאַפּט אַ נאָש, אַ המן-טאַש,
און אוי עס ווילט זיך נאָך
ווי נעמט מען אָט דעם פּורים
כאָטש צוואַנציק מאָל אַ וואָך?

מאָטקע איז ניט פֿון די בחורים
וואָס ער זשאַלעוועט דאָס געלט
אַבי עס קומט דער ליבער פּורים
ברענט ער גאָר אַ וועלט
אוי פּורים פּורים פּורים...

מיזרח מערבֿ צפֿון דרום
נײַע המנס שאַרפֿן ציין
ג-ט וועט העלפֿן, ס'וועט בײַ ייִדן
געדעכטער פּורים זײַן
פּורים פּורים פּורים...

טומבאַלאַלײַקאַ
(פֿאָלקסליד)

ווען ווען ווען ווען זינגט אַ ייִד
ווען ווען ווען ווען ער איז הינגעריק גיט
הינגער ער גיט, וויל ער דאָך עסן
זינגט ער אַ ליד ער זאָל זיך פֿאַרגעסן
טומבאַלאַלײַקאַ...שפּיל מיר אַ ליד

ענטפֿער מיר מיידל וואָס איך וועל דיך פֿרעגן:
וואָס קען וואַקסן, וואַקסן אָן רעגן,
וואָס קען ברענען און ניט אויפֿהערן,
וואָס קען וויינען, וויינען אָן טרערן?
ליבער בחור, וואָס דאַרפֿסטו פֿרעגן?
האָר קען וואַקסן, וואַקסן אָן רעגן
ליבע קען ברענען און ניט אויפֿהערן
אַ האַרץ קען וויינען, וויינען אָן טרערן

Purim Purim Purim
(Folkslid)

Oy Purim Purim Purim
A yederer hot im lib
Kabtsonim un gevirim
Es iz a freyd in shtib
M'khapt a nosh, a hamentash,
Un oy es vilt zikh nokh
Vi nemt men ot dem Purim
Khotsh tsvantzik mol a vokh?

Motke iz nit fun di bokherim
Vos es zshalevet dos gelt
Abi es kumt der liber Purim
Brent er gor a velt
Oy Purim Purim Purim...

Mizrakh mayrev tsofn dorem
Naye Hamans sharfn tseyn
G-t vet helfn, s'vet ba yidn
Gedekhter Purim zayn
Purim Purim Purim...

Tumbalalaika
(Folkslid)

Ven ven ven ven zingt a yid
Ven ven ven ven er iz hingerik git
Hinger er git, vil er dokh esn
Zingt er a lid er zol zikh fargesn
Tumbalalaika...Shpil mir a lid

Entfer mir meydl vos ikh vel dikh fregn:
Vos ken vaksn, vaksn on regn,
Vos ken brenen un nit oyfhern,
Vos ken veynen, veynen on trern?
Liber bokher, vos darfstu fregn?
Hor ken vaksn, vaksn on regn
Libe ken brenen un nit oyfhern
A harts ken veynen, veynen on trern

track 11

Purim Purim Purim
(Traditional)

Oy Purim Purim Purim
Everybody loves it
Poor & rich alike
Every house is full of joy
You grab a snack, a hamentash,
& oy, you just want more
Why can't we keep Purim
Twenty times a week?

Motke isn't the kind of guy
To be stingy with his dough
When beloved Purim comes
He really burns the world down
Oy Purim Purim Purim...

East west north south
New Hamans are sharpening their teeth
With G-d's help, among the Jews
Purim will be kept
Purim Purim Purim...

track 12

Play, Balalaika
(Traditional)

When when when when does a Jew sing?
When when when when he's good & hungry
Good & hungry, longing to eat,
He sings a song so he can forget:
Play, balalaika...Play me a song

Answer, girl, what I will ask you:
What can grow, grow without rain,
What can burn & never burn out,
What can cry, cry without tears?
Dear boy, do you have to ask?
Hair can grow, grow without rain,
Love can burn & never burn out,
A heart can cry, cry without tears

Arkady_CD_lay010131_16.qks 2/1/01 2:11 PM Page 18

Di Moyd Fun Gas

"This is not one song, but two songs with one theme, from one play... This song may shock some people, but we can't ignore the truth. When Jewish boys and girls went to the big city for luck, learning, fresh air, they didn't always find it. Many girls, fleeing poverty, turned to the world's oldest profession. Even though many also take it up now, it hasn't gained any greater prestige."

טומבאַלאַלײַקאַ...

וואָס פֿאַר אַ מילנער האָט נישט קײַן מיל,
וואָס פֿאַר אַ לעפֿל האָט נישט קײַן שטיל,
וואָס פֿאַר אַ מלך האָט נישט קײַן לאַנד,
וואָס פֿאַר אַ ים האָט נישט קײַן זאַמד?
אַ געשטאָרבענער מילנער האָט נישט קײַן מיל,
אַ צעבראָכענער לעפֿל האָט נישט קײַן שטיל,
אַ מלך פֿון קאָרטן האָט נישט קײַן לאַנד,
אַ ים פֿון טרערן האָט נישט קײַן זאַמד.
טומבאַלאַלײַקאַ...שפּיל מיר אַ ליד!

דוינע
(ווערטער: איציק מאַנגער; מוזיק: טראַד.)

פֿילע לידער האָב איך געקענט
און אַלע האָבן מיך דערעסן
נאָר איין ליד איז מיך פֿאַרבליבן
און זי קען איך ניט פֿאַרגעסן...
אָ מײַן ליבע בעסאַראַביאַ
לאַנד פֿון פֿרידן און לאַנד פֿון טרויער
ווען איך דערמאָן זיך אין דײַנע לאָנקעס
נאָר איך וויין און איך באַדויער: טיריטירי...
שפּילט דער פּאַסטעך אויף זײַן פֿײַפֿל: טיריטירל...
דאָס איז דאָס ליד פֿון בעסאַראַבער
אָרעם פּאַסטעכל און פּויער...
אָ מײַן ליבע בעסאַראַביאַ
לאַנד פֿון פֿרידן און לאַנד פֿון טרויער
ווען איך דערמאָן זיך דײַנע צײַטן
נאָר איך וויין און איך באַדויער: טיריטירי...

די מויד פֿון גאַס
(מחבר אומבאַקאַנט)

די מאַמע מיד, פֿאַרשמאַכט,
דער טאַטע שיקערלעך,
אַ הפֿקר-יונג דער ברודער,
גאַנוועט פֿערד פֿון שטאַל,
געכאַפּט באַ אַ גאַנייווע – זיצט אין קרימינאַל.
אין קעלער-שטוב – די ווענט צעפֿאַלן,

Tumbalalaika...

Vos far a milner hot nisht kayn mil,
Vos far a lefl hot nisht kayn shtil,
Vos far a meylekh hot nisht kayn land,
Vos far a yam hot nisht kayn zam?
A geshtorbener milner hot nisht kayn mil,
A tsebrokhener lefl hot nisht kayn shtil,
A meylekh fun kortn hot nisht kayn land,
A yam fun trern hot nisht kayn zam.
Tumbalalaika...Shpil mir a lid!

Play, balalaika...

What kind of miller has no mill,
What kind of spoon has no handle,
What kind of king has no land,
What kind of sea has no shore?
A dead miller has no mill,
A broken spoon has no handle,
A king from a deck of cards has no land,
A sea of tears has no shore.
Play, balalaika...Play me a song!

track **13**

Doina
(Verter: Itzik Manger; Muzik: Traditsionel)

File lider hob ikh gekent
Un ale hobn mikh deresn
Nor eyn lid iz mikh farblibn
Un zi ken ikh nit fargesn...
O mayn libe Besarabia
Land fun fridn un land fun troyer
Ven ikh dermon zikh in dayne lonkes
Nor ikh veyn un ikh badoyer: Tiritiri...
Shpilt der pastekh oyf zayn fayfl: Tiritirl...
Dos iz dos lid fun Besaraber
Orem pastekhl un poyer
O mayn libe Besarabia
Land fun fridn un land fun troyer
Ven ikh dermon zikh dayne tsaytn
Nor ikh veyn un ikh badoyer: Tiritiri...

Doina
(Lyric: I. Manger; Music: Traditional)

I've known plenty of songs
& grown sick of them all
Only one song is left to me
& I cannot forget it...
O my beloved Bessarabia
Land of joy & land of sorrow
When I remember your meadows
I can only weep & mourn: Tiritiri...
The shepherd plays his wooden flute: Tiritirl...
This is the song of Bessarabia's
Poor shepherd & peasant
O my beloved Bessarabia
Land of joy & land of sorrow
When I remember all you've been through
I can only weep & mourn: Tiritiri...

track **14**

Di moyd fun gas
(Mekhaber umbakant)

Di mame mid, farshmakht,
Der tate shikerlekh,
A hefker-yung der bruder,
Ganvet ferd fun shtal,
Gekhapt ba a ganeyve—zitst in kriminal.
In keler-shtub—di vent tsefaln,

The Street Girl
(Author unknown)

My mama tired & weak,
My daddy always drunk,
A wild child, my brother
Steals horses from their stalls,
Busted for larceny—he sits in jail.
A basement room—the walls tumbling down,

Arkady_CD_lay010131_16.qks 2/1/01 2:11 PM Page 20

what he wrote. We have let his written lyrics stand.

Eleanor Shapiro of the Jewish Music Festival first heard Arkady sing in St. Petersburg in 1999 at the third annual Klezfest sponsored by the Jewish Community Development Fund (JCDF: see note below). Ellie convinced the Festival committee to bring Arkady, a plastics engineer in his seventies, to sing in Califomia. Martin Horwitz of the JCDF arranged a travel grant to fly him to Berkeley, where JCC board member Donald Brody generously helped us to record this CD in the very last hours before Arkady's plane left.

Accordionist Jim Rebhan notated more than half the tunes on this CD (tracks 1-4, 7-8, 14-15); had the recording been less last-minute, he would certainly have played on it too. Miriam Klein Stahl designed the CD cover & silkscreened 1000 copies in the spirit of free folk art. Professors Eli Katz & Mark Slobin translated Arkady's comments (some of which open tracks 5, 8 & 14); Mark Slobin & Michael Alpert

פֿון דער זון נישטאָ קיין שטראַלן,
גיסט אַ רעגן, מאַכט די חורבה נאַס.
ניט געקענט, נאָר וואַרטן, האָפֿן,
בין איך פֿון דער היים אַנטלאָפֿן
און געוואָרן היינט אַ מויד פֿון גאַס.
ס'קומט די נאַכט, בין איך אייַך טייַער,
כ'ווער פֿאַרשיקערט, כ'ברען ווי פֿייַער
ס'קומט דער טאָג פֿאַרגאַנגען איז דער שפּאַס.
ס'קומט דער טאָג דערקענט מיך קיינער,
ס'לאַכט מיך אויס אַ יעדער איינער
און אַזוי לעב איך, די מויד פֿון גאַס!

אָן אַ היים, אָן אַ טאַטן,
פֿון קייַן מוטער ניט געזויגן,
צווישן אייַזערנע גראַטן דאָרט בין איך ערצויגן
און אַ שנאַפּס וועט זיך גיסן
אויף מייַן קערפּער און גלאַנצן
און די נאַכט וועט אייַך פֿאַרווייַלן
מייַן זינגען און טאַנצן

ווען איך וועל זייַן שוין אַלט
און דאַרפֿן גיין מייַן לעצטן גאַנג
וועט אין זכּרון אייַך בלייַבן, מייַן לעצטער טאַנץ!

אָט זע איך מייַן ענדע אין שפּיטאָל אויף אַ בעטל
אַזוי פֿאַרגייט מייַן לעגענדע,
ווי דער רויך פֿון אַ סיגאַרעטל.
אונטער אַ פּלויט מיך באַגראָבן
און ניט שטעלן קיין מצבֿה
ווער וועט דאַן וועלן קדיש זאָגן נאָך מיר,
אַ נקבֿה

ווען איך וועל זייַן שוין אַלט...

Fun der zun nishto keyn shtraln,
Gist a regn, makht di khurve nas.
Nit gekent, nor vartn, hofn,
Bin ikh fun der heym antlofn
Un gevorn haynt a moyd fun gas.
S'kumt di nakht, bin ikh aykh tayer,
Kh'ver farshikert, kh'bren vi fayer
S'kumt der tog fargangen iz der shpas.
S'kumt der tog derkent mikh keyner,
S'lakht mikh oys a yeder eyner
Un azoy leb ikh, di moyd fun gas!

On a heym, on a tatn,
Fun kayn muter nit gezoygn,
Tsvishn ayzerne gratn dort bin ikh ertsoygn
Un a shnaps vet zikh gisn
Oyf mayn kerper un glantsn
Un di nakht vet aykh farvayln
Mayn zingen un tantsn

Ven ikh vel zayn shoyn alt
Un darfn geyn mayn letstn gang
Vet in zikorn aykh blaybn, mayn letster tants!

Ot ze ikh mayn ende in shpitol oyf a betl
Azoy fargeyt mayn legende,
Vi der roykh fun a sigaretl.
Unter a ployt mikh bagrobn
Un nit shteln kayn matseyve
Ver vet dan veln kadish zogn nokh mir,
A nekeyve

Ven ikh vel zayn shoyn alt...

Never a single ray of sun,
When it rains the whole dump floods.
Nothing to do but wait & hope,
So I ran away from home
& now I've become a girl of the street.
When night comes, I'm dear to you,
I get drunk, I burn like fire,
When day comes the joke is over.
When day comes, nobody knows me,
Everybody laughs at me,
& that's how I live, the girl of the street!

Without a home, without a father,
Never suckled by a mother,
Among iron bars, that's where I was raised.
And a shnaps will be poured
For my body & my sparkle
& tonight my singing & dancing
Will entertain you

When I have gotten old
& must make my final exit
It will live in your memory: my last dance!

I can see just how I'll end, in a hospital cot
So my legend will vanish,
Like the smoke from a cigarette butt.
Bury me outside the graveyard
Wiithout any tombstone
Who's going to say Kaddish for me,
A female

When I have gotten old...

track 15

לעג דייַן קאָפּ אויף מייַנע קני
(ווערטער: הערש לייוויק, מוזיק: אומבאַקאַנט)

לייג דייַן קאָפּ אויף מייַנע קני
גוט אַזוי צו ליגן
קינדער שלאָפֿן אייַן אַליין
גרויסער דאַרפֿן וויגן

Leg dayn kop oyf mayne kni
(Verter: Hersh Leivick; Muzik: umbakant)

Leg dayn kop oyf mayne kni
Gut azoy tsu lign
Kinder shlofn ayn aleyn
Groyser darfn vign

Lay Your Head Upon My Knee
(Lyric: Hersh Leivick; Music: unknown)

Lay your head upon my knee
It's good to lie that way
Little kids put themselves to sleep
Big ones must be cradled

kindly contributed notes to this booklet. In New York, Sharon Bernstein & Itzik Gottesman answered research questions; in Berkeley, Inna Gerlovina, Professor Martin Schwartz & Yiddish singer Gerry Tenney provided vital translation aid. Last & most thanks to Matthew Fass, whose typesetting craft & artistic imagination made this booklet possible.

Jewish Community Development Fund in Russia & Ukraine

The JDCF, a project of American Jewish World Service, supports grassroots Jewish renewal and human rights in the former Soviet Union. For more information: www.ajws.org

קינדער האָבן שפּילעכלעך
שפּילן ווען זיי ווילן
גרויסער שפּילן נאָר מיט זיך
אייביק מוז מען שפּילן

האָב ניט מורא, איך בין דאָ
כ׳וויל דיך ניט פֿאַרשטויסן
האָסט גענוג געוויינט שוין הײַנט
ניט ווי ס׳פּאַסט אַ גרויסן

מײַן שטעטעלע סאָראָקע
(פֿון אַרקאַדי גענדלער)

ווו עס פֿליסט דער אַלטער דנעסטר
צווישן בערג און צווישן טאָל
שטייט פֿאַרכלומט מײַן סאָראָקע
מיט אַ פֿעסטונג פֿון אַמאָל
דאָרטן אין אַ ייִדיש געסל
האָט מײַן מאַמע מיך געוויגט
און אַ וויג-ליד מיר געזינגען,
וועלכע האָט מײַן האַרץ דערקוויקט...

דאָרט האָב איך באַ אַ רבי
אויסגעלערנט אַלף-בית
באַ מײַן אַרבעט פֿלעגן רינען
פֿון מײַן שטערן טײַכן שווייס
באַ דעם שיינעם קורצן בריקל
דאָרט שפּאַצירן האָב איך מיט פֿרײַנט
דאָרט באַגעגנט זיך מיט ליבע,
וועלכע דויערט נאָך ביז הײַנט...

ס׳האָבן ווילדע, בייזע ווינטן
מיט מײַן היימאָט מיך צעשיידט
און דעם עולם פֿון דעם שטעטל
אויף דער גאַנצער וועלט צעשפּרייט.
כאָטש פֿאַרלאָפֿן זענען יאָרן,
נאָר ניט אויסגעהיילט מײַן שמאַרץ
כ׳וועל דיך קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן,
ס׳קלינגט (זינגט) דײַן ליד נאָך אין מײַן האַרץ...

Kinder hobn shpilekhlekh
Shpiln ven zey viln
Groyser shpiln nor mit zikh
Eybik muz men shpiln

Hob nit moyre, ikh bin do
Kh'vil dikh nit farshtoysn
Host genug geveynt shoyn haynt
Nit vi s'past a groysn

Mayn shtetele Soroke
(fun Arkady Gendler)

Vu es flist der alter Dnestr
Tsvishn berg un tsvishn tol
Shteyt farkholemt mayn Soroke
Mit a festung fun amol
Dortn in a Yiddish gesl
Hot mayn mame mikh gevigt
Un a vig-lid mir gezingen,
Velkhe hot mayn harts derkvikt...

Dort hob ikh ba a rebe
Oysgelernt alef-beys
Ba mayn arbet flegn rinen
Fun mayn shtern taykhn shveys
Ba dem sheynem kurtsn brikl
Dort shpatsirn hob ikh mit fraynt
Dort bagegnt zikh mit libe,
Velkhe doyert nokh biz haynt...

S'hobn vilde, beyze vintn
Mit mayn heymot mikh tsesheydt
Un dem oylem fun dem shtetl
Oyf der gantser velt tseshpreyt.
Khotsh farlofn zenen yorn,
Nor nit oysgeheylt mayn shmarts
Kh'vel dikh keynmol nit fargesn,
S'klingt dayn lid nokh in mayn harts...

Little kids play little games
Play them when they want to
Big ones play only with each other
They must play forever

Don't be frightened, I am here
I won't push you away
You've cried enough for one day
Not like big kids do

My Hometown Soroke
(by Arkady Gendler)

track 16

Where the old river Dniester flows
Through mountain & valley
My Soroke stands dreaming
By a fortress from long ago
There in a little Jewish street
My mama rocked me
& sang me a lullaby
That did my heart good...

There, from a rabbi,
I learned the Hebrew alphabet
& worked until rivers of sweat
Ran from my brow
& there by the pretty little bridge
I walked with friends
& there I met love
Which still lives on today...

Wild angry winds
Took me away from my home
& scattered the hometown folk
All over the world
Though the years have run away,
My pain remains
I'll never forget you,
Your song still rings in my heart...